

INTRODUCERE

Cu litera *D*^{*}, redactată la București, precum și cu literele *E, K, L, Q*, redactate la Iași și la Cluj-Napoca, elaborarea *Dicționarului limbii române* se apropie de sfârșit, încununând astfel eforturile susținute de un secol, în pofida diferitelor vicisitudini, pentru definitivarea acestei opere de interes național, unice în cultura română.

La 1 ianuarie 1906, Academia Română a încredințat lui Sextil Pușcariu misiunea de a elabora, împreună cu un colectiv, un dicționar academic de tip general, care să oglindească starea reală a lexicului limbii române și să corespundă cerințelor științifice, culturale și naționale românești.

Dicționarul limbii române, cunoscut și sub numele de *Dicționarul Academiei*, a reprezentat unul dintre cele trei deziderate formulate încă de la înființarea acestei instituții, alături de gramatică și de ortografie. Bazat pe o concepție largă în alegerea cuvintelor, *Dicționarul* este adesea numit *tezaur*, grație mării sale bogății lexicale.

Din prima parte a *Dicționarului limbii române*, cunoscută sub sigla DA, au fost tipărite, mai întâi sub formă de fascicule (începând din 1907), și apoi în volume, următoarele litere: Tomul I, Partea I, *A–B* (1913); Partea II, *C* (1940); Partea III, Fascicula I, *D–DE* (1949); Tomul II, Partea I, *F–IÎ* (1934); Partea II, Fascicula I, *J–LACUSTRU* (1937); Fascicula II, *LADĂ–LEPĂDA* (1940); Fascicula III, *LEPĂDA–LOJNIȚĂ* (1948).

Munca de elaborare a acestui mare dicționar, întreruptă în timpul și după cele două războaie mondiale, a fost reluată în 1949, de un colectiv condus de Iorgu Iordan, în cadrul Institutului de Lingvistică din București. Activitatea a fost din nou întreruptă din 1952 până în 1959, răstimp în care s-au realizat *Dicționarul limbii române literare contemporane* (în patru volume) și *Dicționarul limbii române moderne*. Din 1959 și până în prezent, redactarea celei de a doua părți a *Dicționarului limbii române*, subintitulată *Serie nouă* și cunoscută sub sigla DLR, s-a efectuat în paralel în cadrul sectoarelor de lexicografie și lexicologie din institutele de profil din București, Cluj-Napoca și Iași.

Atunci când s-a hotărât reluarea *Dicționarului*, Prezidiul Academiei a considerat că este util ca el să fie continuat de la litera *M*, iar, după încheierea ultimei litere din alfabet, să se treacă la elaborarea literelor neredactate sau redactate parțial din prima parte. În această perioadă s-au tipărit, având ca redactori responsabili pe Iorgu Iordan, Alexandru Graur și Ion Coteanu și, din anul 2000, pe acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă, următoarele litere:

– La București: Tomul VI, *Litera M* (inițial, în 13 fascicule, în anii 1965–1968 și, ulterior, în volum, în anul 1968); Tomul VIII, Partea 1, *Litera N* (1971); Tomul VIII, *Litera P* (în 5 părți, în anii 1972–1984); Tomul X, *Litera S* (în 5 părți, în anii 1986–1994) și Tomul XIV, *Litera Z* (2000);

– La Cluj-Napoca: Tomul VII, Partea a 2-a, *Litera O* (1969); Tomul IX, litera *R* (1975); Tomul XI, Partea a 2-a și a 3-a, *Litera T* (în anii 1982–1983); Tomul XII, Partea 1, *Litera Ț* (1994) și Tomul XII, Partea a 2-a, *Litera U* (2002);

– La Iași: Tomul XI, Partea 1, *Litera Ș* (1978) și Tomul XIII, *Litera V* (în trei părți, în anii 1997–2005).

În *Introducerea* la tomul VI, *Litera M*, redactorii responsabili, Iorgu Iordan și Ion Coteanu, afirmă că această parte a *Dicționarului limbii române* reprezintă continuarea în formă nouă a *Dicționarului* început sub conducerea lui Sextil Pușcariu, dar că este, din unele puncte de vedere, diferită de cea a înaintașilor. O afirmație similară se regăsește și în *Cuvântul-înainte* la tomul XIV, *Litera Z*, în care actualii redactori responsabili reamintesc de păstrarea, în mare parte, a principiilor de lucru stabilite de Sextil Pușcariu, modificate și amplificate ca urmare a modernizării lexicografiei românești.

La o privire de ansamblu asupra celor două părți ale *Dicționarului*, se remarcă o continuitate, asemănările putând fi considerate mai numeroase și mai importante decât deosebiri. În esență, ele privesc structura de ansamblu a oricărui dicționar unilingv de tip

* Începând cu litera *D* din Seria nouă a *Dicționarului limbii române*, numerotarea părților se face cu cifre arabe, în conformitate cu sistemul aplicat la celelalte litere.

istoric și general: criteriile de alcătuire a listei de cuvinte, stabilirea formei-titlu a acestora, organizarea și principiile de redactare a elementelor componente de bază în cuprinsul fiecărui articol și, legat de aceasta, asigurarea unității dicționarului. Deosebirile privesc modalitățile concrete de realizare a diverselor compartimente ale *Dicționarului*.

În ceea ce privește *lista de cuvinte*, în amplul *Raport* către Comisiunea Dicționarului, publicat în Tomul I, Partea I din DA, sunt explicate criteriile de stabilire a acesteia. Folosind cu prudență dicționarele anterioare, precum și extrase variate din literatură și texte din diverse epoci, Sextil Pușcariu și colaboratorii săi înregistrează termenii vechi, populari și regionali, precum și cei de uz comun, acceptând și unii termeni cu sens neprecizat, în schimb manifestă multă prudență în privința neologismelor, în spiritul recomandărilor Comisiunii Dicționarului din acea vreme.

Ca dicționar istoric și general, DLR și-a propus să înregistreze toate cuvintele atestate în limba literară și în limbajul literaturii artistice, în vorbirea populară și regională, în textele vechi, dar nu și în terminologia tehnico-științifică detaliată, urmărindu-se reprezentarea tuturor epocilor scrisului românesc, a tuturor stilurilor limbii și a tuturor regiunilor. În *Introducerea* la tomul VI din DLR, Iorgu Iordan și Ion Coteanu arată că, în cazul neologismelor, se aplică un criteriu de selectare de natură științifică, pe baza căruia sunt incluși în *Dicționar* numai acei termeni din limbajul tehnico-științific care apar în cel puțin două stiluri diferite ale limbii, altfel spus dacă au pătruns sau au tendința de a pătrunde în limba literară standard, în limbajul literaturii artistice sau în limbajul popular.

Acest criteriu a fost modificat parțial în cazul literei *D*, pentru a-l pune la curent cu evoluția actuală a limbii, când se înregistrează o avalanșă fără precedent de termeni. Mulți dintre aceștia sunt foarte frecvenți și apar nu numai în mass-media, dar și în limbajul oamenilor cultivați, în opere științifice sau de popularizare și în literatura artistică. De aceea, am considerat că este preferabil ca acești termeni să fie înregistrați în dicționar, urmând ca ulterior uzul să decidă dacă se mențin sau nu în limbă.

Trebuie subliniat că opțiunea pentru un astfel de punct de vedere este similară cu cea adoptată în ediția dicționarului *Le Grand Robert de la langue française*, în 9 volume, publicat în 1992, în prefața căruia autorii afirmă: „Il est toujours malaisé d'anticiper le jugement du temps, mais il vaut mieux courir le risque d'un choix discutable parmi ses contemporains que de négliger par principe un demi-siècle de production littéraire” (p. IX).

Preocuparea pentru îmbogățirea materialului lexical pe baza căruia s-a întocmit lista de cuvinte a fost constantă de la început, pentru a se putea ține pasul cu dezvoltarea și transformarea lexicului în decursul unei perioade de timp îndelungate, de mai bine de un secol. *Bibliografia* publicată la începutul literei *D* cuprinde un număr mare de lucrări, unele dintre ele în cele mai noi și bune ediții. S-a urmărit astfel echilibrarea diverselor epoci din istoria limbii române în ceea ce privește, pe de o parte, epoca veche, mai puțin ilustrată în DA, iar, pe de altă parte, perioada contemporană. Totodată, s-a avut în vedere și completarea izvoarelor pentru secolul al XVIII-lea, și acesta destul de puțin prezent în primele tomuri. Lista de titluri cuprinzând sursele din care s-au extras citate s-a augmentat periodic, de la 553 de titluri în DA, la 1 627 în *Bibliografia* publicată la litera *M* din DLR, la care se adaugă 440 de titluri din suplimentele publicate la literele *P*, *S* și *T*. În prezent s-a ajuns la 2 245 de titluri.

La redactarea literei *D* s-a utilizat pentru prima oară o bază de texte românești în format electronic, însumând un număr de texte vechi și moderne, unele existente în bibliografia DLR, iar altele noi. Crearea unei astfel de baze, inițiată la Institutul de Lingvistică din București cu mai bine de un deceniu în urmă, s-a născut din necesitatea de a beneficia de metodele și instrumentele de lucru pe care le oferă utilizarea calculatorului. Pentru moment, Institutul dispune numai de 80 de titluri (însemnând lucrări separate sau colecții de documente), introduse în calculator de către cercetătorii de la Sectorul de lexicografie și lexicologie și de către operatorii de la cel de limbă literară, urmând ca operația să fie continuată prin scanare. Baza de texte va trebui să cuprindă în final toate sursele din *Bibliografia* DLR.

Baza de texte a devenit operațională odată cu întocmirea unui index care cuprinde toate cuvintele din bază ordonate alfabetic. Indicele a permis într-o primă fază căutarea pe calculator a tuturor cuvintelor care încep cu litera *d* și a tuturor contextelor în care acestea sunt atestate. Câștigul imediat al lucrului pe calculator a fost depistarea rapidă a unor cuvinte inexistente în

fișierul manual din arhiva Institutului, dar mai ales a unor atestări mai vechi (cu un secol și chiar cu mai multe) sau a unor sensuri în plus pentru cuvintele existente în DLR. Faptul este de o importanță inestimabilă pentru menirea acestui dicționar, care este aceea de a prezenta evoluția vocabularului românesc din cele mai vechi timpuri până astăzi.

Dacă în DA, numărul fișelor extrase manual din izvoarele bibliografice depășea 1 milion, în 1969, Mircea Seche, redactorul responsabil de volum, vorbea de 3 milioane, iar în prezent se apropie de 6 milioane. Baza de texte va mări acest inventar la zeci de milioane și va crea un material suficient, cantitativ și calitativ, pentru realizarea istoriei unui vocabular estimat în jur de 175 000 de intrări (cuvinte și variante) – estimare preluată din prefața *Micului dicționar academic* (MDA), apărut în 4 volume, în anii 2000–2003, la Sectorul de lexicografie și lexicologie al Institutului de Lingvistică din București. S-ar putea ca în final numărul să fie mai mare, având în vedere că în porțiunea de la literele *M* la *Z* sunt înregistrate 92 881 de intrări în DLR.

Numele de localități în care s-au făcut anchetele de limbă direct sau prin difuzarea chestionarelor lingvistice, publicate în *Anexele la Bibliografia Dicționarului*, au fost actualizate conform cu noile denumiri din lucrările de specialitate. Apartenența administrativă și grafia numelor satelor și orașelor este în concordanță cu organizarea administrativ-teritorială a României, existentă la 1 ianuarie 2006, pe baza actelor normative în vigoare. Spre deosebire de celelalte volume, *Anexele* de la litera *D* includ și localitățile din *glosarele regionale* și cele din care s-au trimis comunicări referitoare la diferiți termeni regionali.

Propunându-și, în *Prefața* la tomul II, să asigure lucrării o *unitate* desăvârșită, Sextil Pușcariu a reușit acest lucru, modificând pe parcurs unele principii în organizarea materialului, fără a afecta însă ordinea și proporția elementelor componente ale fiecărui articol. În mare, acestea au fost păstrate de către Iorgu Jordan și Ion Coteanu în aceeași ordine și în DLR, și anume: după cuvântul-titlu și indicarea categoriei morfologice, urmează, atunci când e cazul, precizarea domeniului căruia îi aparține cuvântul, indicațiile referitoare la situația istorică, stilistică ori geografică a cuvântului, definiția și unitățile frazeologice, cu ilustrarea acestora prin izvoare aranjate cronologic, formele gramaticale, variantele lexicale și, la sfârșit, etimologia.

În alegerea *cuvântului-titlu* dintr-o mulțime de variante lexicale excerptate din izvoare, criteriul ales în DA și menținut în DLR este cel al uzului, și nu cel etimologic: forma-titlu aleasă este varianta lexicală cea mai cunoscută și răspândită, chiar dacă nu reprezintă forma cea mai apropiată de etimon. În DLR s-a respectat indicarea unei singure forme drept cuvânt-titlu.

Precizările de domeniu care precedă definiția și care indică apartenența cuvântului sau a sensului la o anumită sferă semantică din cadrul limbajelor de specialitate tehnico-științifice sunt mai nuanțate și mai numeroase în DLR, oglindind dezvoltarea cunoașterii științifice.

În ce privește *definiția*, concluziile la care Sextil Pușcariu a ajuns treptat pe măsura elaborării *Dicționarului*, expuse în studii sau în prefețele la diferitele volume, s-au impus în practica lexicografică (necesitatea definiției într-un dicționar explicativ; renunțarea la expunerea sub formă de narațiune a sensurilor unor cuvinte vechi și populare, din dorința de a avea o operă lingvistică și nu una enciclopedică; explicarea derivatelor prin definiții-tip legate de cuvântul de bază; clasificarea sensurilor în funcție de vechime, și nu de uz; ierarhizarea sensurilor și a subsensurilor în cadrul filiației semantice prin coordonare și subordonare și sistemul de notare cu cifre și semne grafice).

Cu toate acestea, uneori cuvintele subsumate unui termen de bază în cadrul procedului „cuiburilor” lexicale – adoptat în DA, începând cu partea a doua a literei *B* – apar fără nicio indicație semantică sau cu o explicație mult prea sumară, iar concentrarea cuvintelor derivate a dus și la comprimarea sensurilor sub forma unor enumerări. Lărgirea definiției în spirit enciclopedic la unele sensuri ale cuvintelor vechi și populare și enumerarea unor elemente de ordin asociativ, exterioare cuvintelor de definit, au dus, în unele cazuri, la mici studii onomasiologice, care refac întregul câmp semantic al cuvântului respectiv, foarte interesante pentru un cercetător, dar care depășesc limitele lexicografiei, intrând în domeniul lexicologiei.

În condiții de lucru mult mai favorabile, beneficiind și de o tradiție lexicografică națională, precum și de progresele înregistrate pe plan științific în lexicografia internațională, Iorgu Jordan și Ion Coteanu și-au propus tratarea în mod echilibrat și unitar a tuturor cuvintelor din DLR, urmărind constant și riguros ca fiecare cuvânt, cât de neînsemnat, să fie înregistrat ca articol independent și să beneficieze de o definiție. Exceptând cuvintele cu sens neprecizat, extrem de

puține (și la litera *D*), toți termenii au primit o definiție propriu-zisă, explicativă, redusă la elementele strict lingvistice, fără digresiuni extralingvistice. Tot în scopul de a asigura o unitate cât mai coerentă lucrării, s-au stabilit scheme de tratare unitare și obligatorii pentru cuvintele din aceeași serie semantică, precum și pentru cele aparținând aceluiași tip morfologic.

Fiind vorba de un dicționar istoric, criteriul avut în vedere în cadrul *filiației semantice* a fost cel etimologic. Ca urmare, vechimea sensului și nu uzul a primat în clasificarea înțelesurilor, fapt ce diferențiază *Dicționarul limbii române* de un alt dicționar, elaborat tot de Sectorul de lexicografie și lexicologie de la Institutul de Lingvistică din București, și anume *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX).

Unitățile frazeologice sunt bine reprezentate în *Dicționar*, fiind înregistrate în număr mare, cu toate variantele în care circulă, bine definite, cu explicații uneori de tip enciclopedic (în DA) și ilustrate cu numeroase izvoare. În DLR se observă mai multă rigoare și consecvență în tratarea lor în funcție de tipul de unitate frazeologică (compus, expresie, locuțiune, sintagmă), fie sub cuvântul-cheie, fie la primul element component, evitându-se, pe cât posibil, apariția și definirea acestora (în cazul trimiterilor) în două locuri.

Caracterul explicativ al *Dicționarului limbii române* este evidențiat prin aceea că el explică și definește toate cuvintele în toate accepțiunile lor, în conformitate cu conținutul și cu modul de utilizare ale acestora. Procedeele de definire clasice (prin genul proxim și diferența specifică, cu ajutorul sinonimelor sau prin compararea termenului explicat cu termeni mai apropiați sau mai îndepărtați ca înțeles), precum și procesele întâlnite în cadrul evoluției semantice a cuvintelor (trecerea de la propriu la figurat, analogia, extensiunea, restrângerea, trecerea de la concret la abstract și invers, specializarea și generalizarea) sunt similare în cele două părți ale *Dicționarului*.

Deși în *Introducerea* la tomul VI se menționează că la instrumentele gramaticale definirea se face prin indicarea funcțiilor sintactice ale acestora (p. XI), această indicație a fost modificată ulterior în DLR. În 1970, odată cu redactarea prepoziției *pe*, din inițiativa și sub îndrumarea lui Ion Coteanu, regretatul Radu Michăescu și Monica Busuioc, au trecut la elaborarea pe baze semantice a articolelor consacrate elementelor de relație (prepoziții și conjuncții). Aceste părți de vorbire nu aveau o definiție propriu-zisă în dicționare, fiind tratate pe baza funcției lor gramaticale.

Definiția lexicografică a tuturor elementelor de relație în DLR cuprinde tot genul proxim și diferența specifică, cu mențiunea că genul proxim este reprezentat de valoarea fundamentală a elementului de relație și de tipurile de relație pe care le poate actualiza (suprapunere, deplasare, măsură, proiecție, proximitate, mediere, distribuție și corespondență), iar diferențele specifice, de variantele contextuale ale valorii fundamentale în funcție de domeniul diferit de aplicare a relației: spațial, temporal, conceptual. Astfel, întregul câmp semantic exprimat de un element de relație este organizat în cadrul unui sistem reticular, ale cărui elemente componente reflectă în planul vorbirii, sub aspectul unor variabile, asocierea dintre valoarea prepoziției și valorile tipurilor de relație, privite ca invariante la nivelul limbii.

Acest model de analiză semantică, fără a se recurge la sintaxă, a fost aplicat și articolului de dicționar *de*, cel mai frecvent (cca 40 000 de extrase din cele mai variate izvoare) și mai dificil cuvânt din limba română, care cumulează mai multe valori gramaticale (prepoziție, conjuncție și pronume relativ). Cuvântul a fost redactat și în DA, jumătate fiind publicat în fascicula *D-DE*, apărută în 1949, iar cealaltă jumătate rămânând în șpalt. Redactarea lui *de* din DLR a ținut seama de vechea redactare din DA, fiind apropiată din unele puncte de vedere de aceasta prin modul de înțelegere a universului semantic al acestui cuvânt, dar și prin modalitatea de definire. Similitudinea semantică între valorile prepoziției și cele ale conjuncției sau ale pronumelui relativ, precum și posibilitatea explicării și definirii lor pe baza unei etimologii comune au condus la redactarea în cadrul aceluiași articol din DLR a celor trei părți de vorbire, iar existența unei duble realizări a valorii fundamentale a prepoziției a fost urmărită în cadrul fiecărui tip de relație și a fiecărui domeniu.

Legată de diferitele aspecte ale *definiției*, în *Dicționar* apare problema *ilustrării acesteia cu extrase din izvoare*. Rolul izvoarelor este acela de a demonstra în context și de a susține interpretările date cuvintelor, de a oferi o imagine despre frecvența și complexitatea lor și de a stabili locul care le revine în limbă. Prin intermediul citatelor se pot urmări atât vechimea și

extensiunea geografică a cuvintelor, cât și apartenența la diferitele stiluri. Contextele ilustrative, selectate și reduse la numărul necesar pentru înțelegerea sensurilor și a subsensurilor unui cuvânt, sunt dispuse cronologic, începând de la cele mai vechi texte scrise în limba română până la cele moderne și contemporane și terminând cu izvoarele populare. Sursele cu caracter documentar și informativ (dicționare, glosare, materiale din atlase, din anchete dialectale etc.) au fost introduse, în ordine cronologică, printre citatele extrase din operele literar-artistice, iar MDA a fost indicat ca a doua sursă la acele cuvinte de la litera *D* (și din cele care urmează), pentru care nu există decât un singur izvor. Deși uneori pot părea că sunt în număr mare în DLR, izvoarele sunt proporționale cu importanța cuvântului și cu numărul atestărilor existente, fiind o sursă de informație prețioasă pentru orice cercetător sau cititor avizat.

În DLR au fost înregistrate și unele cuvinte uzuale sau aparținând unei familii fără a fi ilustrate prin citate, dar a căror includere a fost considerată necesară pentru înțelegerea definiției sau a etimologiei celorlalte cuvinte din aceeași familie. De exemplu, în cazul cuvintelor care denumesc diferite operații tehnice, înregistrate în lexicoane și redactate printr-un infinitiv lung, s-a refăcut uneori și forma de infinitiv scurt, urmată de o definiție-tip. Situațiile sunt rare, la fel ca și cele în care unele sensuri frecvente au fost ilustrate prin contexte alcătuite de redactori, care se introduc printr-un semn grafic special „☞”, atunci când se despart de citatele din autori. În redarea contextelor ilustrative s-a respectat transcrierea interpretativă din edițiile critice; în cazul celorlalte ediții, textul este modernizat, respectându-se normele ortografice, ortoepice și de punctuație în vigoare.

În partea nouă a *Dicționarului* s-a renunțat la sistemul de concentrare a cuvintelor derivate în „cuiburi” lexicale, care îngreuna utilizarea dicționarului. Beneficiind de rezultatele studiilor de gramatică, de formare a cuvintelor sau de etimologie, în redactarea cuvintelor s-au respectat următoarele principii: etimologii diferite → cuvinte diferite; derivate formate cu sufixe sau prefixe diferite → cuvinte diferite.

În ceea ce privește *etimologia*, DA rămâne valoros prin siguranța interpretării termenilor moșteniți din latină, compararea cu celelalte limbi romanice și cu dialectele române sud-dunărene (mai ales în cazul etimoanelor reconstituite), etimologia termenilor regionali, aplicarea principiului etimologiei multiple nu numai la neologisme, ci și la multe cuvinte vechi, populare și regionale, indicarea sensului etimonului acolo unde diferă de sensul cuvântului românesc, citarea primilor autori ai unor etimologii, discutarea originii cuvintelor cu etimologie controversată și indicarea dubletelor lexicale.

Deși principiile de bază ale etimologiei au rămas aceleași (internă, directă și multiplă), în DLR ea a fost concentrată și redusă la o indicație sumară, pe cât posibil precisă, grație rezolvării în timp a unor etimologii controversate, dar și din convingerea că astfel de explicații de amănunt sunt mai potrivite în *Dicționarul etimologic al limbii române*, în curs de elaborare la Institutul de Lingvistică.

Caracterul normativ al *Dicționarului* privește indicarea normelor literare de utilizare a cuvintelor. Având la dispoziție lucrări de specialitate în domeniu, în DLR s-au aplicat normele ortografice, ortoepice și morfologice valabile în momentul redactării, în ceea ce privește forma-titlu, accentul, pronunțarea, genul, pluralul, diateza etc. În cazul literei *D* și a celor următoare, s-au respectat indicațiile din a doua ediție a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM), apărut în anul 2005. Prin aplicarea consecventă a normei se încearcă o unificare a acestora în lucrările elaborate de Institutul de Lingvistică din București, evitându-se existența unor forme diferite în DLR, DEX și DOOM.

Trebuie subliniat faptul că toate indicațiile de natură ortografică, ortoepică sau morfologică din DLR se bazează pe surse bibliografice. Dacă în cazul unor cuvinte regionale, vechi sau populare, care nu se pot norma, nu sunt atestate în surse genul, forma de plural sau de prezent indicativ, acestea nu au fost reconstituite. La fel s-a procedat și în cazul abstractelor verbale și al participiilor-adjective.

Variantele reprezintă o altă modalitate de redare a normei lingvistice, deoarece oferă imaginea transformărilor formale ale cuvântului-titlu. În *Introducerea* la Tomul VI se specifică faptul că în DLR se înregistrează variantele cele mai importante, îndeosebi cele care conțin o modificare fonetică accidentală (metateză, afereză, proteză, epenteză, asimilație, disimilație etc.). Ele se citează într-o anumită ordine, precedate de o paranteză conținând indicații stilistice

și geografice. Variantele grafice sau de pronunțare nu se menționează. Cu toate acestea, problema stabilirii variantelor este uneori extrem de dificilă. Lipsa unor criterii obiective unitare, precum și diferențele între păreriile specialiștilor fac imposibilă în anumite cazuri stabilirea cu certitudine a variantelor, observându-se unele inconsecvențe între diferitele volume. Pentru variantele „descoperite” ulterior ale cuvintelor înregistrate în volumele deja publicate s-a găsit soluția includerii lor cu semnul grafic „=” și cu trimiterea la cuvântul de bază, prin menționarea doar a sursei, fără repetarea definiției și a celorlalte indicații morfologice sau etimologice.

Expunerea de față și-a propus să evidențieze diversitatea în unitate și continuitatea dintre cele două părți ale *Dicționarului limbii române*. Structura de bază a *Dicționarului* a rămas aceeași: o istorie a vocabularului românesc (incluzând și etimologia), deci o lucrare cu caracter istoric, explicativ și normativ. Pe tot parcursul elaborării DLR, se observă o organizare și o delimitare mai riguroasă și mai consecventă în atingerea obiectivelor propuse: îmbogățirea bibliografică cu surse moderne de informație, tratamentul echilibrat al cuvintelor și stabilirea unui punct de vedere clar în alegerea și extensia acestora în cuprinsul dicționarului. Totodată, DLR a putut fructifica multe dintre ideile și principiile din DA, ajustându-le, desigur, în funcție de noile cercetări din domeniu.

Dintre toate încercările de a elabora un dicționar academic de tip general, cele două părți ale *Dicționarului limbii române* formează împreună cea mai bogată operă lexicografică din istoria lingvisticii românești, comparabilă cu dicționarele similare ale altor limbi. *Dicționarul* încearcă să răspundă intențiilor celor care l-au inițiat, dar și exigențelor celor care îl așteaptă cu interes și nerăbdare, autorii fiind conștienți că lucrarea este perfectibilă.

București, 1 septembrie 2006

Acad. MARIUS SALA

Acad. GHEORGHE MIHĂILĂ

Dr. MONICA BUSUIOC